

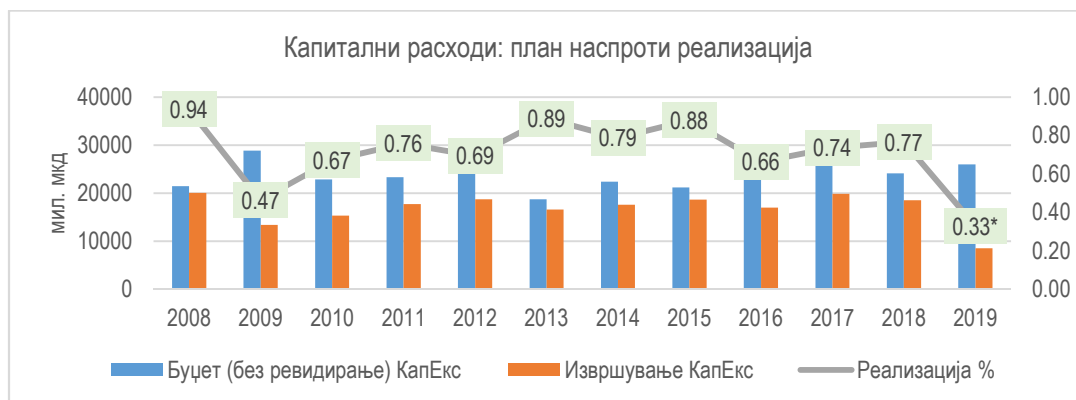
ЦЕА мислење: Економските трошоци од нереализираните капитални инвестиции во Република Северна Македонија

Капиталните инвестиции од буџетот на РСМ бележат значителни кратење секоја година со изменетите и дополнети буџети односно со ребалансите на буџетите. Во текот на буџетскиот процес согласно стратешките планови, буџетските корисници планираат и капитални инвестиции. Редовното нереализирањето на истите ја става под знак прашање фискалната дисциплина на Владата во целина но и на буџетските корисници засебно. Исто така се дискредитира и законот за буџети и законите за извршување на буџетите во фискалните години со што се наручува владеењето на правото во законската материја за јавните финансии на РСМ.

Ова секако има свои реперкусии најмалку по загуби во економскиот раст на РСМ но и по евентуалното зголемување на конкурентноста за македонската економија од неможноста да се подобри инфраструктурата за економските агенти кои можат да се мерат во загуби од извоз.

Со помош на ЦЕА модел за финансиско програмирање на РСМ, а развиен во соработка со Микро-макро консултантите од Хаг/Холандија (<https://cea.org.mk/tsea-macroabc-mk-model/>) ги засметуваме економските загуби по економскиот раст на РСМ од нереализирање на планираните капитални инвестиции и од загубата во подобрена конкурентност на економијата на РСМ.

Висината на реализираните капитални инвестиции во последната деценија не надминале 20 милијарди денари (за периодот 2009-2018). Највисока вредност од 19,86 милијарди денари (325 мил ЕУР) се реализираат во 2017 година.

*КЗ 2019 стапката 33% е реализација со КЗ во однос на буџетот за 2019 пред ребаланс.

Извор: пресметка на авторот врз основа на податоци од буџетите на РСМ за различни години

Ваквиот тренд на нереализирање на планираните капитални инвестиции од буџетот за секоја година во период од една деценија укажува на повеќе аномалии и недостатоци во процесот на планирање како капацитети и веродостојност на планирачкиот процес, усогласеност со приоритети, застои во јавните набавки и слаб административен капацитет за проектен менаџмент.

Истовремено укажува и на потребите од реформирање и на процесот на управување со јавните финансии од поширок обем започнувајќи од стратешките цели на една влада нивниот реализам поткрепен со потребните капацитети па се до потребата од среднорочно, реално и објективно планирање и реализација.

Во делот пак на политичка економија редовните ребаланси со стеснување на капиталните расходи за сметка на трансферите и зголемувања на плати и пензии на разни категории на економски агенти без да се води сметка за продуктивноста на економијата, укажува на акутноста на проблемот со политички популизам и стеснување на хоризонтот на капиталниот циклус до политичкиот циклус на коалициите на власт.

Така и оваа година, ребалансот предлага кретење на 3,29 милијарди денари (53,4 мил. ЕУР, или намалување од 12,7%) од капиталните инвестиции, кои пак до крајот на јули 2019 се реализирале само 24,5% од планираниот буџет, односно 33% на крајот од септември 2019, што укажува на веројатноста дека и вака поставените цели и дури и со ребалансот постои ризик од нецелосна реализација на капиталните расходи.

Понатаму ги даваме оценките за економскиот трошок по економскиот раст од:

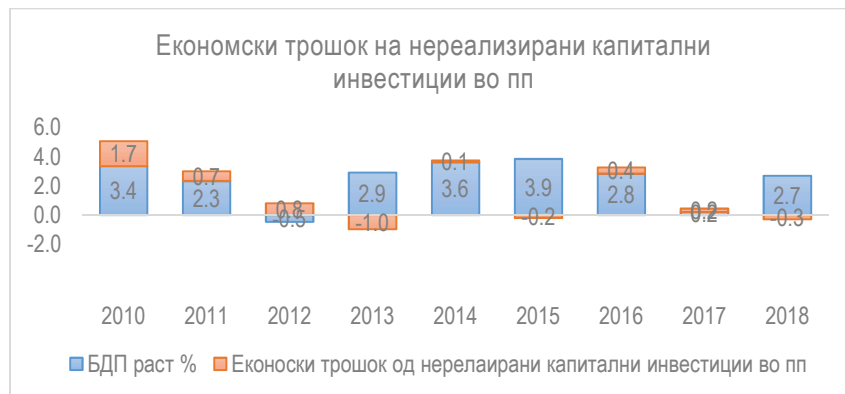
1. Нереализирани капитални инвестиции
2. Загубена конкурентност и ефекти по загубен извоз

ЕКОНОМСКИОТ ТРОШОК ОД НЕРЕАЛИЗИРАНИТЕ ПРОЕКТИРАНИ КАПИТАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ

Неспорно е дека капиталните инвестиции/расходи во буџетите поттикнуваат раст и развој, но со напомена кога зборуваме за капитални инвестиции мислиме на капитални расходи за долгорочни капитални средства кои се во прилог на креирање на инфраструктура т.е. предуслови за подобар развој и раст, унапредување на продуктивноста и конкурентноста на деловниот сектор и општеството во целост.

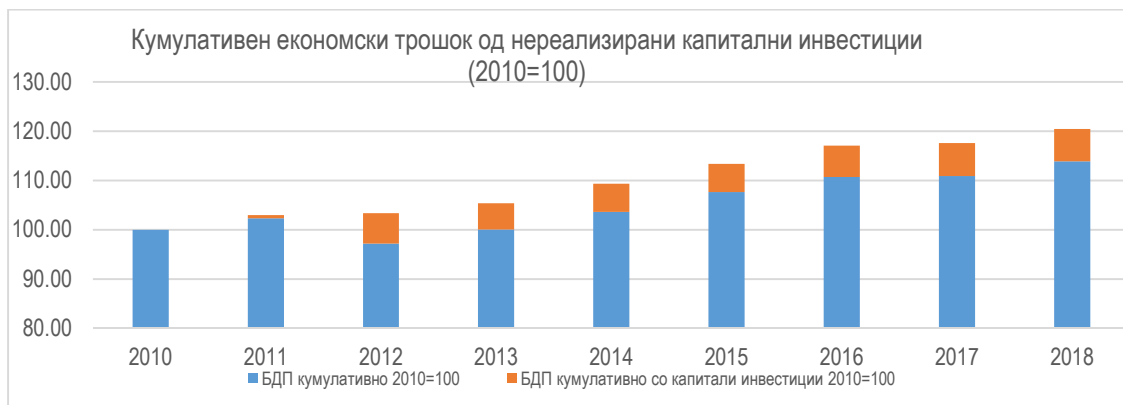
Доколку направиме сценарио со симулација на ефектите врз стапката на економски раст со претпоставка на реализација на капиталните расходи во последните десет години во висина на планот на капитални расходи во согласност првите усвоени годишни буџети (без ребаланси) можеме да добиеме слика за потенцијалните ефекти на овие инвестиции врз националното производство односно растот на економијата.

Во вакво сценарио вредноста на капиталните инвестиции секоја година би била поголема од 5 до 10 милијарди денари (разликата од планот до реализацијата). Симулацијата покажува дека во ваков случај реализацијата на капиталните инвестиции потенцијално во просек би придонела позитивно кон годишните стапки на раст за промена од ~0.2 п.п годишно, во зависност од годината и како резултат на можната реализација на различната апсолутна вредност на нереализирани капитални инвестиции истата се движи од 0.1 п.п. до 1.7 п.п во дадена година.

Извор: пресметка на авторот врз основа на податоци од буџетите на РСМ за различни години и Микромакро модел

Изразено како кумулативен ефект за периодот 2010-2018 година, економските трошоци од нереализираните капитални инвестиции во ваквото сценарио (6,5% раст) изнесуваат вкупни 43 милијарди денари или околу 700 милиони ЕУР.

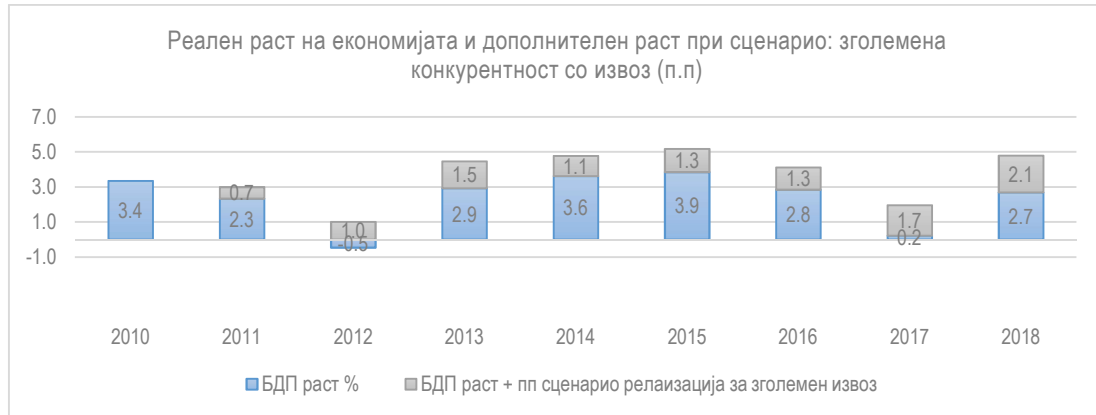
Извор: пресметка на авторот врз основа на податоци од буџетите на РСМ за различни години и Микромакро модел

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
БДП кумулативно 2010=100	100	102.34	97.22	100.04	103.64	107.69	110.70	110.92	113.92
БДП кумулативно со капитални инвестиции 2010=100	100	103.01	103.38	105.39	109.34	113.35	117.05	117.58	120.42
Изгубен кумулативен економски раст 2010-2018									6.50

ЕКОНОМСКИОТ ТРОШОК ОД НАМАЛЕНА КОНКУРЕНТНОСТ

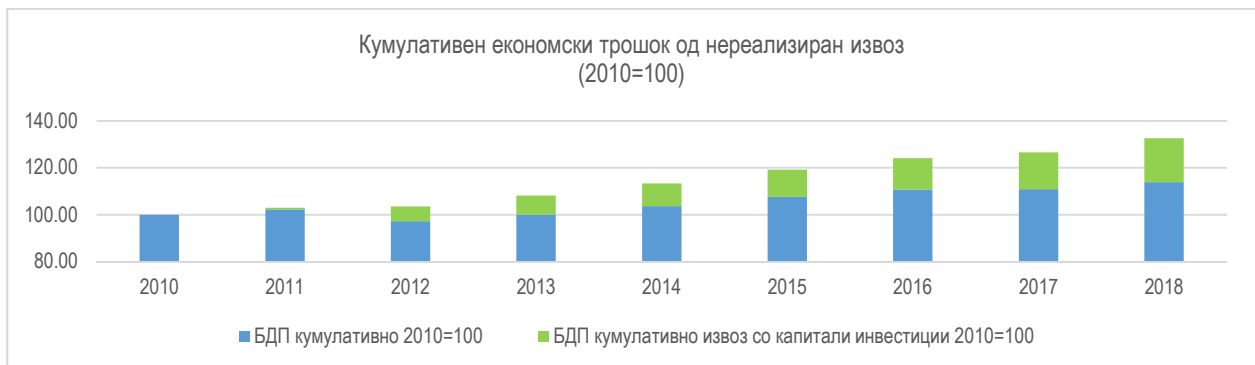
Поголемата реализација на адекватни и стратешки капитални инвестиции на национално ниво (квалитетни инвестиции со долгорочен импакт врз развојот како основна инфраструктура: патиштата, мостови, железница, зелени инвестиции за чиста енергија, образование и сл.) има директен ефект врз унапредување на конкурентноста на деловниот сектор, продуктивноста, унапредување на животниот стандард па оттука и на потенцијалот врз зголемување на извозот на што пак има директен ефект повторно врз растот на БДП. Доколку го земеме во предвид и овој

ефект тогаш потенцијалните стапки на раст се повторно позитивни односно постојат значителни економски трошоци кои се рефлектирале во намалена конкурентност и извоз.

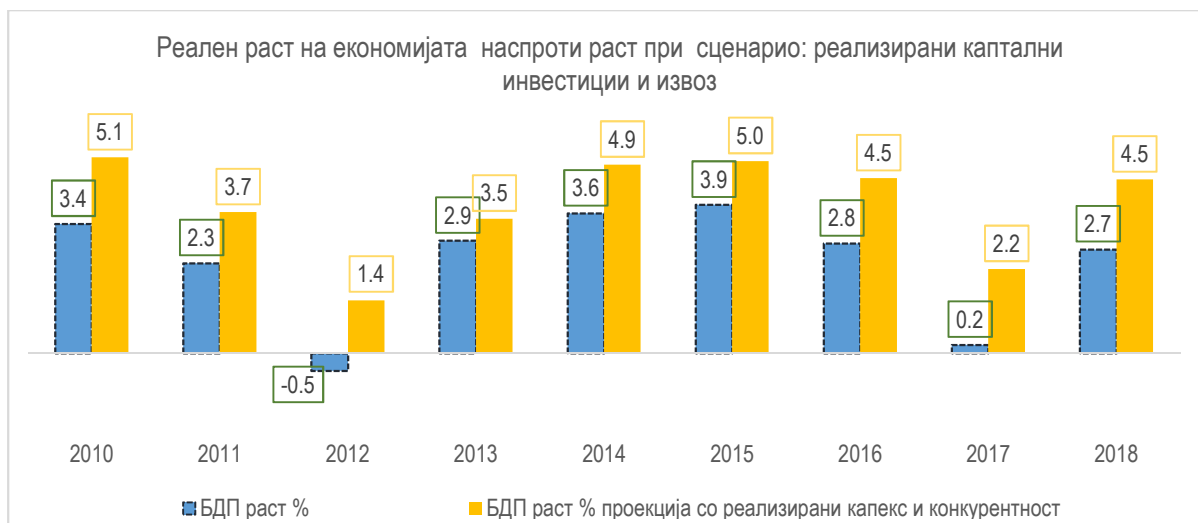
Извор: пресметка на авторот врз основа на податоци од буџетите на РСМ за различни години и Микромакро модел

Изразено како кумулативен ефект за периодот 2010-2018 година, во економски трошоци од нереализираниот извоз како ефект од нереализираното потенцијално зголемување на конкурентноста при реализација на планираните капитални инвестиции изнесува вкупни 124 милијарди денари или околу 2.020 милиони ЕУР од бруто домашниот производ.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
БДП кумулативно 2010=100	100	102.34	97.22	100.04	103.64	107.69	110.70	110.92	113.92
БДП кумулативно со извоз и капитални инвестиции 2010=100	100	103.00	103.57	108.20	113.37	119.24	124.16	126.59	132.66
Изгубен кумулативен економски раст 2010-2018									18.74

Конечно, на наредниот графикон ги прикажуваме стапките на реален економски раст на РСМ (година за година) и стапките на економски раст (година за година) кои би можеле да ги имаме доколку се реализирале капиталните инвестиции во целост како што се планирани и доколку тоа води до повисока конкурентност на македонската економија преку повисок извоз.

Извор: пресметка на авторот врз основа на податоци од буџетите на РСМ за различни години и макро модел

Препораки

- Подобрување на квалитетот на планирањето на капиталните расходи врз основа на капацитетите за нивна реализација како на централно така и на локално ниво,
- Подготовка на долгорочни повеќегодишни стратегии/планови за јавни инвестиции проследени со подготовка на адекватна усогласена стратегија и јасна насока и пристап за приоритети во подолг период,
- Унапредување на ефикасноста и ефективноста на трошење на јавните расходи во овој случај капиталните расходи
- Ефектите од реализација на капиталните инвестиции се општо позитивни и го зголемуваат растот но и развојот односно условите за развој и поголема конкурентност и продуктивност.

*Пресметки врз основа на ЦЕА микро-макро модел на финансиско програмирање (<https://cea.org.mk/tsea-macroabc-mk-model/>).